

Objektno Orijentisano Programiranje 1

Uvod u programski jezik
Java

Uvod

- Dr Milan Vidaković
- Preporučena literatura:

Java i objektno-orijentisano programiranje,
Milan Vidaković, Branko Milosavljević,
Goran Sladić i Branko Markoski
FTN Izdavaštvo, ISBN 978-86-6022-022-8

Programski jezik Java

1. Java: platforma za izvršavanje programa
2. Java: programski jezik

Java kao platforma

- Dizajniran da što manje zavisi od specifičnih karakteristika konkretnog računarskog sistema
- Jednom napisan i *preveden* program se izvršava na bilo kojoj platformi koja podržava Javu
- Primena:
  - serverske aplikacije (web serveri i sl.),
  - desktop aplikacije,
  - mobilne aplikacije (Android),
  - smart kartice (platne kartice), itd.

Java kao platforma

- Interpretirani jezik
  - just in time compiler
- Bajt-kod
  - specifikacija je dostupna – više implementacija kompajlera
- Java virtuelna mašina (JVM)
  - specifikacija je dostupna – više implementacija JVM

Java kao programski jezik

- Jezik opšte namene
- Konkurentno, objektno-orijentisano programiranje
- Literatura
  - Referentna dokumentacija: Java homepage
<https://www.oracle.com/technetwork/java/index.html>
  - Preporučene knjige:
    - Vidaković, Milosavljević, Sladić, Markoski: *Java i Objektno-orijentisano programiranje*
    - Bruce Eckel: *Thinking in Java*, <http://www.bruceeckel.com>

Sintaksa

- Sve **ključne reči** programskog jezika Java se pišu **malim** slovima.
- Svaki Java program se sastoji iz **deklaracije paketa, import sekcije, deklaracije atributa i definicije metoda**. Sva četiri dela su opcionalna.
- **Izrazi** u programskom jeziku Java se obično završavaju simbolom tačka-zarez ';'.
  - ako imamo samo jednu naredbu ili izraz, ne moramo da je pišemo unutar vitičastih zagrada.
- **Programski blok** čine dve ili više naredbi ili izraza i on je ograđen **vitičastim zagradama**.

Sintaksa

- Postoje dve vrste **komentara**: **jednolinijski** i **višelinijski**.
  - jednolinijski komentari staju u jedan red i navode se nakon dvostruke kose crte:
// ovo je komentar
  - višelinijski komentari mogu da se pružaju u više redova i nalaze se između **/*** i ***/** simbola.
- Postoje i tzv. **JavaDoc** komentari, koji će biti opisani kasnije, a koji se navode između **/**** i ***/** simbola.

Izvršavanje programa

- Metoda `main()`

Hello.java

```
class Hello {  
    public static void main(String args[]) {  
        System.out.println("Hello world!");  
    }  
}
```

Prevođenje i pokretanje

- prevođenje:
`javac Hello.java`
- pokretanje:
`java Hello`

[ovo važi sa standardni razvojni paket JDK (Java Development Kit)]

Osnovni koncepti

- Tipovi podataka
  - primitivni tipovi
    - kao lokalne promenljive i parametri metoda, čuvaju se na steku
    - kao parametri, uvek se prenose po vrednosti!
  - klase
    - instance klasa se zovu objekti i čuvaju se na heap-u
    - postoje samo reference na objekte, nikada se ne može pristupiti samom objektu
    - kao lokalne promenljive i parametri metoda, reference se čuvaju na steku
- Metode:
  - funkcije i procedure
  - sintaksa:
povratna_vrednost naziv(parametri){
...
}

Osnovni koncepti

- Primitivni tipovi podataka

<u>Primitivni tip</u>	<u>Veličina</u>	<u>Minimum</u>	<u>Maksimum</u>
boolean	1-bit	-	-
char	16-bit	Unicode 0	Unicode $2^{16} - 1$
byte	8-bit	-128	+127
short	16-bit	-2^{15}	$+2^{15} - 1$
int	32-bit	-2^{31}	$+2^{31} - 1$
long	64-bit	-2^{63}	$+2^{63} - 1$
float	32-bit	IEEE754	IEEE754
double	64-bit	IEEE754	IEEE754
void	-	-	-

Literali

- Celobrojni: **2, 2000000L**
- Razlomljeni: **3.14f, 3.14**
- Heksadecimalni: **0xF, 0xFF**
- Oktalni: **0123**
- Binarni: **0b1001101**
- Boolean: **true, false**
- Znakovni:
  - **'a'**
  - **'\n'**
  - **'\xxx'**, gde je **xxx** oktalni ASCII kod karaktera
- String: **"ovo je tekst"**

Deklaracija promenljive primitivnog tipa

- Promenljiva se može deklarirati u bilo kom bloku – ne mora na početku metode.

```
int a;
```

```
int a = 0;
```

```
int a, b;
```

```
int a = 0, b = 3;
```

Implicitna konverzija tipova

- Sa "užeg" ili "manjeg" tipa na "širi" ili "veći" tip.
- Nema gubitka informacije jer "uži" tip podatka staje u "širi" tip podatka
  - Čime se dopuni "višak" bitova?
- Primer:

```
long a;  
int i = 5;  
a = i;
```

Eksplicitna konverzija tipova

- Sa "šireg" na "uži" tip podatka – posledica je gubljenje informacije.
- Primer:

```
long a = 5L;
```

```
int b = a;
```


Greška pri
kompajliranju!

Eksplicitna konverzija tipova

- Pravilna eksplicitna konverzija – upotreba **cast** operatora:
- Primer:

```
long a = 5L;
```

```
int b = (int)a;
```

Konstante

- Promenljive čija vrednost se ne može menjati
  - zadaje se prilikom deklaracije
- Primer:

```
final int A = 55;
```

Enumeracije

- Nabrojivi tipovi podataka (celobrojni)
- Primer:

```
enum Size {SMALL, MEDIUM, LARGE,  
          EXTRA_LARGE};
```

```
Size s = Size.MEDIUM;
```

```
enum Days {MON, TUE, WEN, THU, FRI,  
          SAT, SUN};
```

```
Days d = Days.MON;
```

Operatori

- Aritmetički operatori
- Relacioni i logički
- Bit-operatori
- Operatori pomeranja
- Operator dodele
- Cast operator

Aritmetički operatori

- Osnovne operacije:

$+$, $-$, $*$, $/$, $\%$

- Umesto $x = x + 1$

$x += 1$

- Automatski inkrement: $++x$ odn. $x++$

Aritmetički operatori

$y = 5;$

Operator	Rezultat
$x=y+2$	$X \leftarrow 7$
$x=y-2$	$X \leftarrow 3$
$x=y\%2$	$X \leftarrow 1$
$x=++y$	$X \leftarrow 6, y \leftarrow 6$
$x=y++$	$X \leftarrow 5, y \leftarrow 6$
$x=--y$	$X \leftarrow 4, y \leftarrow 4$

Aritmetički operatori

$x = 10;$

$y = 5;$

Operator	Isto kao	Rezultat
$x=y$		$x \leftarrow 5$
$x+=y$	$x=x+y$	$x \leftarrow 15$
$x-=y$	$x=x-y$	$x \leftarrow 5$
$x*=y$	$x=x*y$	$x \leftarrow 50$
$x/=y$	$x=x/y$	$x \leftarrow 2$
$x\%=y$	$x=x\%y$	$x \leftarrow 0$

Relacioni i logički operatori

- Relacioni: < > <= >= == !=
- Logički: && (I), || (ILI), ! (NE)

Relacioni operatori

x = 5;

Operator	Rezultat
==	x == 8 je netačno (false)
!=	x != 8 je tačno (true)
>	x > 8 je netačno (false)
<	x < 8 je tačno (true)
>=	x >= 8 je netačno (false)
<=	x <= 8 je tačno (true)

Logički operatori

- Logički: **&&**   **||**   **!**
- Rezultat logičkih operatora je tačno (true) ili netačno (false)
- Operandi logičkih operatora su logički izrazi

&&	false	true
false	false	false
true	false	true

	false	true
false	false	true
true	true	true

!	
false	true
true	false

Logički operatori

x = 6;

y = 3;

Operator	Objašnjenje	Primer
&&	konjukcija (and, i)	((x < 10) && (y > 1)) tačno (true)
	disjunkcija (or, ili)	((x==5) (y==5)) netačno (false)
!	negacija (not, ne)	!(x==y) tačno (true)

Bit operatori

- Logičko I nad bitovima: &
- Logičko ILI nad bitovima: |
- Ekskluzivno ILI (XOR) nad bitovima: ^
- Logička negacija nad bitovima -unarni operator: ~
- Kombinacija sa =:
&= |= ^=

Bit operatori

- **a = 3; // a=0000...00011 binarno**
- **b = 6; // b=0000...00110 binarno**
- **c = a & b;**

```
    ...000011
& ...000110
-----
    ...000010
```

c ← 2 (u promenljivoj c se sada nalazi 2)

Bit operatori

- Ako su operandi bit operatora boolean vrednosti, tada ovi operatori postaju logički operatori:

```
boolean rez11 = (a > 3) & (b > 7);
```

```
boolean rez12 = (a > 3) && (b > 7);
```

```
boolean rez21 = (a > 3) | (b > 7);
```

```
boolean rez22 = (a > 3) || (b > 7);
```

```
boolean rez3 = (a > 3) ^ (b > 7);
```

Operatori pomeranja

- Shift-ovanje (pomeranje):
  - a >> b** – pomera bitove u a za b mesta
    - ako je a pozitivan, ubacuje sa leve strane 0
    - ako je a negativan, ubacuje sa leve strane 1
  - a << b** – pomera bitove u levo, ubacuje sa desne strane 0 i ne čuva znak
  - a >>> b** – pomera bitove u a u desno za b mesta i ubacuje 0 bez obzira na znak a.
- Rezultat pomeranja je 32-bitan, osim ako promenljiva koja prihvata rezultat nije long (tada je 64-bitan)!

Pomeranje

- **a = 3;   // a = 00000011 binarno**
- **b = a<<2;   // b = 0001100 binarno**

- **a = 7;   // a = 0000111 binarno**
- **b = a>>2;   // b = 00000001 binarno**

Operator dodele

- Osim dodeljivanja literala, promenljivoj se može dodeliti vrednost druge promenljive, ili neki izraz:

a = b;

c = (d * 10) / e;

- Ako su operandi primitivni tipovi, kopira se sadržaj:

int i = 3, j = 6;

i = j; // u i ubačeno 6

Cast operator

- Ako su promenljive različitog tipa, kompajler će probati da obavi prenos vrednosti iz jedne u drugu.

```
int a = 4;
```

```
double d = a;
```

- Problem sa veličinama: ako u promenljivu tipa **int** probamo da unesemo vrednost promenljive tipe **double**, kompajler će prijaviti grešku:

```
double d = 2.99;
```

```
int a = d; // Greška!
```

```
int a = (int)d;
```

Cast operator

- Ako probamo da smestimo "širi" tip u "uži", to bi proizvelo grešku pri kompajliranju:

```
long a = 44;
```

```
int b = a;
```

- Kompajler ne može da smesti 64 bita u 32 bita i zbog toga prijavljuje grešku. To ćemo postići upotrebom kast (cast) operatora:

```
long a = 44;
```

```
int b = (int)a;
```

Kontrola toka

- **if else**
- **switch**
- **for**
- **while**
- **do while**
- **break**
- **continue**

if

```
if (uslov)  
    akcija
```

```
if (uslov)  
    akcija  
else  
    druga_akcija
```

```
if (uslov1)  
    akcija1  
else if (uslov2)  
    akcija2  
else  
    druga_akcija
```

if else

```
int result = 0;  
if(testval > target)  
    result = -1;  
else if(testval < target)  
    result = +1;  
else  
    result = 0; // match
```

if else

```
if (bodovi >= 91)
    ocena = 10;
else if (bodovi >= 81)
    ocena = 9;
else if (bodovi >= 71)
    ocena = 8;
else if (bodovi >= 61)
    ocena = 7;
else if (bodovi >= 51)
    ocena = 6;
else
    ocena = 5;
```

Uslovni operator

```
a = (i < 10) ? i * 100 : i * 10;
```

- isto kao:

```
if (i < 10)  
    a = i * 100;  
else  
    a = i * 10;
```


switch

- Izraz u **switch()** izrazu mora da proizvede celobrojnu vrednost ili string.
- Ako ne proizvodi celobrojnu vrednost (ili string), ne može da se koristi **switch()**, već **if()**!
- Ako se izostavi **break;** propašće u sledeći **case**:
- Kod **default**: izraza ne mora **break;** - to se podrazumeva.

Primer

```
switch (ocena) {  
    case 5: System.out.println("odlican");  
    break;  
    case 4: System.out.println("vrlo dobar");  
    break;  
    case 3: System.out.println("dobar");  
    break;  
    case 2: System.out.println("dovoljan");  
    break;  
    case 1: System.out.println("nedovoljan");  
    break;  
    default: System.out.println("nepostojeca  
ocena");  
}
```

Primer, bez switch

```
if (ocena == 5)
    System.out.println("odlican");
else if (ocena == 4)
    System.out.println("vrlo dobar");
else if (ocena == 3)
    System.out.println("dobar");
else if (ocena == 2)
    System.out.println("dovoljan");
else if (ocena == 1)
    System.out.println("nedovoljan");
else
    System.out.println("nepostojeca ocena");
```

Primer

```
switch(c) {  
    case 'a':  
    case 'e':  
    case 'i':  
    case 'o':  
    case 'u':  
        System.out.println("samoglasnik");  
        break;  
default:  
    System.out.println("suglasnik");  
}
```

for

- Za organizaciju petlji kod kojih se unapred zna koliko puta će se izvršiti telo ciklusa.
- Petlja sa početnom vrednošću, uslovom za kraj i blokom za korekciju.

- Opšta sintaksa:

```
for (inicijalizacija; uslov; korekcija)  
    telo
```

for

```
for (int i = 0; i < 10; i++)
```

```
    System.out.println(i);
```

```
for (int i = 10; i >= 1; i--)
```

```
    System.out.println(i);
```

- može i višestruka inicijalizacija i step-statement:

```
for(int i = 0, j = 1;
```

```
i < 10 && j != 11; i++, j++)
```

- oprez (može da se ne završi):

```
for (double x = 0; x != 10; x+=0.1) ...
```

for each petlja

- Za iteriranje kroz nizove (i kolekcije, o čemu će biti više reči kasnije) koristi se for petlja za iteriranje (for each petlja). Opšta sintaksa je sledeća:

```
for (promenljiva : niz)  
    telo
```

- Primer:

```
double[] niz = {1.0, 2.78, 3.14};  
for (double el : niz)  
    System.out.println(el);
```

while

- Za cikličnu strukturu kod koje se samo zna uslov za prekid.
- Telo ciklusa ne mora ni jednom da se izvrši
- Opšta sintaksa:
while (uslov)
    telo
- Važno: izlaz iz petlje na false!

while

```
int i = 0;  
while (i <= 10) {  
    System.out.println("Trenutno je  
    " + i);  
    i = i + 1;  
}
```

- Važno: izlaz iz petlje na false!

do while

- Za cikličnu strukturu kod koje se samo zna uslov za prekid
- Razlika u odnosu na while petlju je u tome što se telo ciklusa izvršava makar jednom.
- Opšta sintaksa:

do

telo

while (uslov);

- Važno: izlaz iz petlje na false!

do while

```
int i = 0;  
do {  
    System.out.println(i++);  
} while (i < 10);
```

- Važno: izlaz iz petlje na false!

break i continue

- break – prekida telo tekuće ciklične strukture (ili case: dela) i izlazi iz nje.
- continue – prekida telo tekuce ciklične strukture i otpočinje sledeću iteraciju petlje.

break i continue

```
for(int i = 0; i < 10; i++) {  
    if (i == 7) {  
        break;  
    }  
    if (i == 2) {  
        continue;  
    }  
    System.out.println("Broj je:" + i);  
}
```

break i continue

```
int i = 0;
System.out.println("Broj je:" + i);
while (i++ < 10) {
    if (i == 7) {
        break;
    }
    if (i == 2) {
        continue;
    }
    System.out.println("Broj je:" + i);
}
```

break i continue

```
int i = 0;
do {
    if (i == 7) {
        break;
    }
    if (i == 2)
        continue;
    System.out.println("Broj je:" + i);
} while (i++ < 10);
```

Izlaz iz ugnježdene petlje

```
for (...)
{
    for (...)
    {
        ...
        if (uslov)
            break;
    }
}
```